

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 209/2015-15

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 1. apríla 2015 v senáte zloženom z predsedu Sergeja Kohuta, zo sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej a sudcu Lajosa Mészáros (sudca spravodajca) predbežne prerokoval sťažnosť [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], vo veci namietaného porušenia čl. 1, čl. 2 ods. 2 a čl. 12 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj čl. 1, čl. 3, čl. 5, čl. 6 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Trnava č. k. 2 Nt 32/2014-33 z 27. júna 2014 a uznesením Krajského súdu v Trnave č. k. 6 Tos 170/2014-53 z 9. decembra 2014 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť [REDAKOVANÉ] o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 11. marca 2015 doručená sťažnosť [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľ“) vo veci namietaného porušenia čl. 1, čl. 2 ods. 2 a čl. 12 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj čl. 1, čl. 3, čl. 5, čl. 6 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Okresného súdu Trnava (ďalej len „okresný súd“) č. k. 2 Nt 32/2014-33 z 27. júna 2014 a uznesením Krajského súdu v Trnave (ďalej len „krajský

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky
súd“) č. k. 6 Tos 170/2014-53 z 9. decembra 2014. Sťažnosť bola odovzdaná na poštovú
prepravu 10. marca 2015.

Zo sťažnosti a z pripojených listinných dôkazov vyplýva, že sťažovateľ je vo výkone trestu odňatia slobody na doživotie od roku 1992. Predtým od roku 1990 bol vo väzbe. Po nastúpení do výkonu trestu bol izolovaný od ostatných odsúdených na oddelení doživotných trestov.

Zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 296/1993 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 59/1965 Zb. o výkone trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov, bolo zavedené s účinnosťou od 17. decembra 1993 ustanovenie § 9b ods. 1 zákona č. 59/1965 Zb. o výkone trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov (ďalej len „starý zákon o výkone trestu“), podľa ktorého odsúdenému, ktorému bol uložený výnimočný trest odňatia slobody, nemožno jeho spôsob trestu zmeniť.

Viacere žiadosti sťažovateľa o preloženie zo samoväzby na bunku a následne na oddiel k ostatným odsúdeným boli zamietnuté s poukazom na ustanovenie § 9b ods. 1 starého zákona o výkone trestu.

Sťažovateľovi sa po rokoch izolácie v samoväzbe podarilo zabezpečiť stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) na zjednotenie výkladu zákona pri rozhodovaní o zmene spôsobu výkonu trestu u odsúdeného na výnimočný trest sp. zn. Tpj 5/01 z 24. septembra 2001. Podľa tohto stanoviska má ustanovenie § 9b ods. 1 starého zákona o výkone trestu hmotnoprávny charakter. Pri jeho aplikácii sa treba riadiť pravidlom zákazu retroaktivity všeobecne vyjadreným v § 16 ods. 1 Trestného zákona. Preto u odsúdeného, ktorému bol uložený výnimočný trest pred 17. decembrom 1993, možno zmeniť spôsob jeho výkonu.

Sťažovateľ 28. septembra 2005 podal žiadosť o preradenie z III. do II. nápravno-výchovnej skupiny. Uznesením okresného súdu sp. zn. 4 Nt 70/2005 z 22. decembra 2005 v spojení s uznesením krajského súdu č. k. 4 Tos 7/2006-23 zo 4. januára 2006 bola jeho žiadosť zamietnutá s poukazom na ustanovenie § 6 ods. 1 starého zákona o výkone trestu.

Sťažovateľ „*pracoval na sebe*“, aby dosiahol zahľadenie disciplinárnych trestov a splnil tak podmienky v zmysle § 6 ods. 1 starého zákona o výkone trestu.

Následne 27. februára 2014 znova požiadal o zmenu spôsobu výkonu trestu. Žiadosť vypracoval v dobrej viere, že Slovenská republika je právny štát a platí už spomínané stanovisko najvyššieho súdu.

Uznesením okresného súdu č. k. 2 Nt 32/2014-33 z 27. júna 2014 v spojení s uznesením krajského súdu č. k. 6 Tos 170/2014-53 z 9. decembra 2014, ktoré bolo sťažovateľovi doručené 16. januára 2015, bola žiadosť zamietnutá s tým, že podľa ustanovenia § 79 ods. 4 a § 104 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov (ďalej len „nový zákon o výkone trestu“) odsúdenému umiestnenému v oddiele doživotných trestov nemožno zmeniť spôsob výkonu trestu jeho preradením do ústavu so stredným alebo minimálnym stupňom stráženia, pričom ustanovenia tohto zákona sa vzťahujú aj na výkon trestu, ktorý bol právoplatne uložený pred účinnosťou tohto zákona, ak výkon trestu trvá aj po účinnosti tohto zákona.

Podľa názoru sťažovateľa treba naposledy uvedené uznesenia okresného súdu a krajského súdu považovať za porušenie označených práv podľa ústavy a dohovoru. V čase, keď sa trestného činu dopustil, resp. nastúpil do výkonu trestu, zákon umožňoval zmenu spôsobu výkonu trestu aj v prípade odsúdených na výnimočný trest. K zmene došlo od 17. decembra 1993, avšak najvyšší súd vykladal túto zmenu tak, že nemá retroaktívne účinky, a nevzťahuje sa preto na odsúdených, ktorí spáchali trestný čin pred 17. decembrom 1993. Okresný súd a krajský súd sa však týmto právnym názorom najvyššieho súdu neriadili. Skutočnosť, že nový zákon o výkone trestu nadobudol účinnosť až 1. januára 2006, teda viac ako po 15 rokoch výkonu trestu sťažovateľa, nebrali všeobecné súdy do úvahy.

Sťažovateľ žiada vydať tento nález:

„Po predchádzajúcom dokazovaní Ústavný súd SR zistil porušenie viacerých článkov medzinárodnej zmluvy - Európskeho dohovoru o ľudských právach a základných slobodách

aj Ústavy SR, postupom, konaním, rozhodovaním a rozhodnutím u odporcu v 1. rade a u odporcu v 2. rade.

Ústavný súd SR – ruší uznesenie Okresného súdu v Trnave č. k. 2Nt/32/2014-33 zo dňa 27.6.2014.

Ústavný súd SR – ruší uznesenie Krajského súdu v Trnave č. k. 6Tos/170/2014-53 zo dňa 9.12.2014.

Ústavný súd SR – prikazuje príslušnému súdu, aby konal vo veci a rešpektoval články Ústavy SR aj medzinárodné zmluvy, ktoré pri predošlých rozhodnutiach porušil.

Ústavný súd SR – zistil, že konajúce súdy, t. j. odporca v 1. rade a odporca v 2. rade svojím postupom, konaním a rozhodnutím porušili u žalobcu právo na spravodlivý súdny proces, zákaz retroaktivity, diskriminácie. Zároveň svojím konaním porušili článok 1 Ústavy SR – právny štát, časová pôsobnosť zákona a prísnejšie posúdenie veci.

Ústavný súd SR priznal navrhovateľovi ústavnej sťažnosti finančne spravodlivé zadosťučinenie z dôvodu porušenia jeho práv 1.500 EUR (jedentisípäťsto EUR). Navýšená priznaná suma o akúkoľvek daň. Každý odporca jednotlivo je povinný priznanú finančnú čiastku vyplatiť do 3 mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia spolu so súdnymi trovami a trovami právneho zastupovania.“

II.

Z uznesenia krajského súdu č. k. 6 Tos 170/2014-53 z 9. decembra 2014 vyplýva, že ním bola zamietnutá sťažnosť podaná sťažovateľom proti uzneseniu okresného súdu sp. zn. 2 Nt 32/2014 z 27. júna 2014. Uznesenie bolo sťažovateľovi (podľa rukou písanej poznámky) doručené 16. januára 2015. Podľa zistenia krajského súdu z obsahu spisového materiálu vyplýva, že sťažovateľ vykonáva trest odňatia slobody na doživotie, pričom trest začal vykonávať 28. septembra 1990. Podľa názoru krajského súdu treba považovať za správny záver okresného súdu, podľa ktorého ustanovenia § 79 ods. 4 a § 104 nového zákona o výkone trestu vylučujú možnosť zmeny spôsobu výkonu trestu sťažovateľa. Sťažovateľom citované stanovisko najvyššieho súdu nemožno v danom prípade aplikovať. Nový zákon o výkone trestu nadobudol účinnosť 1. januára 2006 a zohľadňuje aj zmiernenie

niektorých negatívnych následkov izolácie odsúdených na doživotný trest, a to u tých odsúdených, ktorí dosahujú pozitívne výsledky. Ide o vytvorenie diferenciačnej podskupiny, čo sa v prípade sťažovateľa aj aplikovalo.

III.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľov. Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na ktorých prerokovanie nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, návrhy podané oneskorene, ako aj návrhy zjavne neopodstatnené môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania.

Na rozhodnutie o tej časti sťažnosti, ktorá smeruje proti uzneseniu okresného súdu č. k. 2 Nt 32/2014-33 z 27. júna 2014, nie je daná právomoc ústavného súdu.

Ako to vyplýva z citovaného čl. 127 ods. 1 ústavy, právomoc ústavného súdu poskytovať ochranu základným právam a slobodám je daná iba subsidiárne, teda len vtedy, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhodujú všeobecné súdy.

Proti uzneseniu okresného súdu bola prípustná sťažnosť ako riadny opravný prostriedok, a preto právomoc poskytnúť ochranu označeným právam sťažovateľa mal krajský súd v rámci sťažnostného konania. Tým je zároveň v danom rozsahu vylúčená právomoc ústavného súdu.

Odlišná je situácia týkajúca sa tej časti sťažnosti, ktorá smeruje proti uzneseniu krajského súdu č. k. 6 Tos 170/2014-53 z 9. decembra 2014. Túto časť sťažnosti treba považovať za zjavne neopodstatnenú.

O zjavnej neopodstatnenosti návrhu možno hovoriť vtedy, keď namietaným postupom orgánu alebo rozhodnutím štátu nemohlo vôbec dôjsť k porušeniu toho základného práva alebo slobody, ktoré označil navrhovateľ, a to buď pre nedostatok vzájomnej príčinnej súvislosti medzi označeným postupom alebo rozhodnutím orgánu štátu a základným právom alebo slobodou, porušenie ktorých sa namietalo, prípadne z iných dôvodov. Za zjavne neopodstatnený návrh preto možno považovať ten, pri predbežnom prerokovaní ktorého ústavný súd nezistil žiadnu možnosť porušenia označeného základného práva alebo slobody, reálnosť ktorej by mohol posúdiť po jeho prijatí na ďalšie konanie (I. ÚS 66/98, I. ÚS 110/02, I. ÚS 88/07).

Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie vecí všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by

bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchyľil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (mutatis mutandis I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06).

Podľa názoru ústavného súdu sú závery krajského súdu dostatočné a presvedčivé. V nijakom ohľade sa nejavia ako arbitrárne či zjavne neodôvodnené. Samotná skutočnosť, že sťažovateľ má na vec odlišný názor, neznamená porušenie označených práv.

Treba osobitne zdôrazniť, že v čase spáchania skutku, za ktorý bol sťažovateľ odsúdený, ako aj v čase, keď nastúpil do výkonu trestu, platný zákon žiadne obmedzenie týkajúce sa možnosti zmeniť spôsob výkonu doživotného trestu odňatia slobody neobsahoval. Bolo to tak do 17. decembra 1993, pretože od uvedeného dňa na základe nového ustanovenia § 9b ods. 1 starého zákona o výkone trestu už nebolo možné zmeniť spôsob výkonu trestu u odsúdeného, ktorému bol uložený výnimočný trest odňatia slobody.

Z pohľadu ústavného súdu sa javí ako podstatné, že príslušná novela účinná od 17. decembra 1993 neobsahovala intertemporálne ustanovenie v daných súvislostiach. Zákon teda výslovne neustanovil, či sa novozavedené obmedzenie vzťahuje aj na prípady, ktoré sa stali pred dňom jeho účinnosti. To vytvorilo priestor najvyššiemu súdu na zaujatie stanoviska, na ktoré sa sťažovateľ odvoláva a podľa ktorého novozavedené obmedzenie majúce hmotnoprávnu povahu nemožno aplikovať retroaktívne. Najvyšší súd vychádzal z ustanovenia § 16 ods. 2 Trestného zákona účinného do 31. decembra 2005, podľa ktorého páchateľovi možno uložiť vždy len taký druh trest, ktorý dovoľuje uložiť zákon v čase, keď sa o trestnom čine rozhoduje.

K podstatnej zmene zákonného stavu došlo účinnosťou nového zákona o výkone trestu, teda dňom 1. januára 2006.

Podľa § 79 ods. 4 nového zákona o výkone trestu odsúdenému umiestnenému v oddiele doživotných trestov nemožno zmeniť spôsob výkonu trestu jeho preradením do

ústavu so stredným alebo minimálnym stupňom stráženia, prerušiť výkon trestu ani povoliť opustenie ústavu.

Podľa § 104 nového zákona o výkone trestu ustanovenia tohto zákona sa vzťahujú aj na výkon trestu, ktorý bol právoplatne uložený pred účinnosťou tohto zákona, a výkon trestu trvá aj po účinnosti tohto zákona, ak § 103 neustanovuje inak.

Z citovaných ustanovení vyplýva, že zmena spôsobu výkonu trestu preradením odsúdeného do ústavu so stredným alebo minimálnym stupňom stráženia neprichádza do úvahy v prípade odsúdeného umiestneného v oddiele doživotných trestov, pričom toto ustanovenie sa výslovne vzťahuje aj na výkon trestu právoplatne uloženého pred účinnosťou nového zákona o výkone trestu.

Za daného stavu, keď retroaktívne použitie ustanovenia § 79 ods. 4 nového zákona o výkone trestu je priamo zakotvené v zákonomnom texte (v ustanovení § 104), stanovisko všeobecných súdov treba považovať za súladné so zákonom.

Možno konštatovať, že podstatou právneho názoru sťažovateľa je námietka nesúlady ustanovenia § 104 nového zákona o výkone trestu s čl. 50 ods. 6 ústavy, podľa ktorého trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný, pričom neskorší zákon sa použije, ak je to pre páchatel'a priaznivejšie. Sťažovateľ teda namieta protiústavnosť ustanovenia § 104 nového zákona o výkone trestu.

Z ustanovenia čl. 130 ods. 1 ústavy vyplýva, že návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov (v danom prípade o súlade ustanovenia § 104 nového zákona o výkone trestu s čl. 50 ods. 6 ústavy) môžu podať ústavnému súdu najmenej pätina poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, prezident Slovenskej republiky, vláda Slovenskej republiky, súd, generálny prokurátor, predseda Súdnej rady Slovenskej republiky vo veci súladu právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 týkajúcich sa výkonu súdnictva, verejný ochranca práv vo veciach súladu právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva alebo slobody alebo ľudské práva a základné

slobody vyplývajúce z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ako aj Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky v prípade ustanovenom v čl. 126 ods.2.

Tak okresný súd, ako aj krajský súd pred rozhodnutím o žiadosti sťažovateľa mali možnosť podať ústavnému súdu návrh na začatie konania o súlade už uvedených právnych predpisov, avšak tak neurobili, keďže podľa všetkého nedospeli k presvedčeniu o nesúlade týchto právnych predpisov. Sťažovateľ sám mohol počas konania dať všeobecným súdom podnet na podanie návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy, čo však neurobil.

Keďže nie je v právomoci všeobecných súdov, aby v rámci vlastnej rozhodovacej činnosti dospeli k záveru o neaplikovaní zákona pre jeho rozpor s ústavou, a keďže všeobecné súdy v rámci konania o žiadosti sťažovateľa sa na ústavný súd neobrátili, sťažovateľ má možnosť obrátiť sa na niektorý zo subjektov vymenovaných v čl. 130 ods. 1 ústavy s podnetom na podanie návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy. Pokiaľ by orgán, na ktorý sa sťažovateľ obráti, dospel k záveru o neústavnosti § 104 nového zákona o výkone trestu s ústavou, môže podať návrh ústavnému súdu, ktorý potom otázku ústavnej súladnosti posúdi a o nej rozhodne.

Zdá sa, že ako najvhodnejšie sa javí, aby sa sťažovateľ s podnetom obrátil na generálneho prokurátora Slovenskej republiky alebo na verejného ochrancu práv [čl. 130 ods. 1 písm. e) a g) ústavy].

Berúc do úvahy uvedené skutočnosti, ústavný súd rozhodol podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde tak, ako to vyplýva z výroku tohto uznesenia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 1. apríla 2015